

naturally scientific preparation "MI" with the greatest positive dynamics allowed the future specialists to develop volitional qualities taking into account the time aspect of the volition, that is, to be insistent in the process of formation of the IT competence. It has been found out that development of volitional qualities of the subjects of the educational process strengthens their confidence in their own abilities under the condition of the acquisition of the IT competence during teaching the discipline of naturally scientific preparation "MI", which positively affects formation of professional knowledge, skills and abilities. It has been concluded that knowledge about volitional qualities, development of which dominates in the process of formation of the IT competence, makes it possible to determine the conditions of optimal formation and correction of the volitional sphere of future doctors during teaching the discipline of naturally scientific preparation "MI".

Key words: volitional qualities, IT competence, ranks, levels.

УДК 37.018.46:811.111

Олег Комар

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ORCID ID 0000-0001-8071-3905

DOI 10.24139/2312-5993/2018.08/157-167

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті представлено аналіз процесів формування та реалізації в конкретних заходах європейського освітнього простору післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу. Дослідження поняття «освітнього простору» обґрунтоване на основі інтеграції двох ідей – ідеї простору та ідеї освіти. З'ясовано, що європейський освітній простір постає достатньо сформованим, водночас із тим різноманітні політичні, економічні та суспільні процеси зумовлюють постійну його динаміку й трансформації. Визначено, що формування єдиної просторової структури європейської освіти здійснюється на базі сформованих територіальних структур освіти різного рівня та на основі принципів підпорядкованості освіти економіці; ієрархії освітніх структур; поліструктурності освітньої системи. Освітній простір нерівномірно заповнений заходами та подіями і є негомогенним, оскільки складається з освітніх компонентів та подій, різних за значущістю. У статті визначено та проаналізовано основні типи заходів та проектів підвищення кваліфікації вчителів англійської мови, у яких європейський простір реалізується у змісті, формах та принципах організації.

Ключові слова: європейський простір, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, учитель англійської мови.

Постановка проблеми. Поняття «освітнього простору» об'єднує дві основні ідеї – ідею простору і ідею освіти. Освітній простір відображає певний освітній континуум, структурне співіснування і взаємодію будь-яких можливих освітніх систем, їхніх компонентів, освітніх подій тощо. Він

постає формою існування, трансляції соціального досвіду від покоління до покоління на природному рівні, який має місце без спеціально організованих процесів навчання й виховання; це – природний процес, неінтенсифікований спеціальними впливами на об'єкти освіти.

Освітній простір доволі нерівномірно заповнений відповідними подіями і є негомогенним, оскільки складається з освітніх компонентів та подій, різних за значущістю. До останніх належить широкий спектр складових, зокрема знання, абітурієнти, направлення на роботу, підготовка кадрів вищої кваліфікації, фінанси на освітні потреби, навчальна література тощо. Означені компоненти та події зумовлені відповідним освітнім потенціалом освітніх структур (Веряев та Шалаев, 1998).

Аналіз актуальних досліджень. Наукові розвідки проблем освітнього простору, інтеграції національних систем освіти у світовий та європейський простір представлено у працях низки українських та зарубіжних дослідників, зокрема В. Андрущенко, М. Білозерової, Н. Мирончук, О. Пехоти, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, М. Ван дер Венде (M. Van der Wende), Р. Риби (R. Ryba), Дж. Філда (J. Field) та ін. Окремим аспектам реалізації європейського освітнього простору в післядипломній освіті та підвищенні кваліфікації вчителів присвячено праці Г. Бієста (G. Biesta), С. Гурі-Розенбліт (S. Guri-Rosenblit), Д. Крос'є (D. Crosier), М. Лона (M. Lawn), А. Новоа (A. Novoa) та ін.

Метою статті постає з'ясування особливостей формування та реалізації європейського простору в післядипломній освіті та підвищенні кваліфікації вчителів англійської мови в країнах ЄС.

Методи дослідження. Задля досягнення поставленої мети статті використовуємо такі методи дослідження: теоретичні (аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення отриманої інформації, синтез результатів тощо); метод контент-аналізу, на основі якого вивчено та проаналізовано узагальнені результати попередніх досліджень з проблеми; методи класифікації та конкретизації (з метою виявлення особливостей реалізації європейського простору в різних типах заходів та проектів підвищення кваліфікації вчителів).

Виклад основного матеріалу. Поняття «освітній простір» органічно вписується в систему уявлень філософії освіти та педагогіки, які асоціюються з локалізацією освітніх послуг, освітньою інфраструктурою суспільства, освітніми системами, мережами установ при неперервному і послідовному отриманні освіти, освітніми стандартами, освітнім потенціалом суспільства, освітнім середовищем, інтелектуальною системою, соціальним інститутом освіти тощо. Питання взаємовідношення означених понять повинно стати предметом особливого аналізу, проте відносна широта поняття «освітнього простору» щодо всіх інших у наведеному переліку логічно підпорядковує собі всі інші й постає домінуючою (Novoa & Lawn, 2002).

Загалом, європейський освітній простір постає достатньо сформованим, водночас різноманітні політичні, економічні та суспільні процеси зумовлюють постійну його динаміку та трансформації. Так, формування єдиного європейського економічного й інформаційного простору зумовило низку практичних кроків зі створення єдиного освітнього простору, за яких усі існуючі та вже сформовані національні й регіональні освітні простори було збережено при інтеграції, проте вони отримали нові можливості, нові зв'язки, що зрештою призвело до виникнення нових рівнів градацій, нових варіантів та різновидів освітніх подій.

Формування єдиної просторової структури європейської освіти здійснюється на основі сформованих територіальних структур освіти різного рівня (національних, регіональних, локальних) та на основі таких принципів: існування територіальних структур освіти в окремих країнах як своєрідних підструктур їхніх економік; існування освітніх структур більш високого порядку у плані взаємодії; визнання поліструктурності освітньої системи як на європейському рівні, так і на рівні окремих держав (Field, 1998; Qiang, 2003).

Аналітичний огляд наукової літератури з проблеми дослідження показав, що дослідники при трактуванні поняття «освітній простір» вдаються до різних методик та висловлюють різні його бачення. Зокрема, М. Лон (M. Lawn) розглядає «єдиний освітній простір» як систему, якій властиві такі основні системні принципи (Lawn, 2001, с. 178-180):

- цілісність;
- структурованість (можливість описати систему, що аналізується, через виявлення основних елементів її структури, особливостей їхнього взаємозв'язку та внутрішніх зв'язків);
- множинність рівнів системи (правовий, економічний, політичний, ідеологічний, інформаційний, соціокультурний, педагогічний, науково-методичний, особистісний);
- взаємозв'язок із різноманітними економічними, правовими, соціальними та культурними інститутами.

Означені принципи зумовлюють взаємозв'язок усіх рівнів системи, тому відсутність або ж неналежна реалізація одного з них впливає на цілісність освітнього простору, оскільки його еволюція відображає специфічні особливості, основні етапи та закономірності розвитку людського суспільства. Освіта окремих членів суспільства постає невід'ємним аспектом його діяльності, проте освіта як особливий соціальний інститут в сучасному його розумінні виникла набагато пізніше, а еволюція освітнього простору суспільства відіграла важливу роль в його формуванні.

А. Сбруєва наголошує на актуальності осмислення особливостей розвитку педагогічної освіти в розрізі європейської вищої освіти як складової формування єдиного освітнього простору. Дослідниця зазначає, що сучасний етап формування європейського освітнього простору багато в чому

зумовлений положеннями програми «Освіта та професійна підготовка 2010», затвердженої Єврокомісією в Лісабоні у 2000 році. Означена освітня стратегія «спрямована на модернізацію діяльності всіх ланок сучасних освітніх систем: від дошкільної до освіти дорослих, у результаті чого передбачається утворення єдиного європейського простору неперервної освіти. Удосконаленню в межах стратегії підлягають усі ключові аспекти діяльності освітніх систем: фінансування, управління, стандарти змісту освіти, способи оцінки якості та моніторингу ефективності діяльності, механізми взаємодії з зовнішніми партнерами тощо» (Сбруєва, 2008, с. 38).

Л. Пуховська розглядає сучасний суспільний розвиток як провідний фактор, що впливає на освітній простір і зумовлює в ньому неоднозначні процеси. Європейський же вимір в освіті Л. Пуховська розглядає як «потребу зміцнення в молоді почуття європейської своєрідності; розуміння цінностей європейської цивілізації і основ розвитку європейської спільноти, які включають демократію, повагу до прав людини, толерантність та солідарність як результат пізнання «інших»; підготовку молоді до участі в суспільному та господарському розвитку Європейського Союзу, усвідомлення його корисності; збагачення знань про історичні, культурні та господарські аспекти країн-членів ЄС» (Пуховська, 2003, с. 17), проте вбачає певні розбіжності в підході до спільних освітніх проблем як з боку Ради Європи та Європейської Комісії, так і з боку окремих країн-учасниць ЄС.

Є. Огарев зазначає, що єдиний освітній простір – це територія, на яку поширюється діяльність освітнього комплексу країни, регіону або низки країн і регіонів. Соціум здійснює або потенційно здатний здійснити освітній, виховний і розвивальний вплив на жителів даної території. Єдність освітнього простору має, на думку дослідника, два виміри (Огарев, 2005, с. 35-36):

- його спільність: освітні комплекси, що діють на кожній з територій, що його складають, є загальним надбанням громадян, які проживають на всіх інших територіях;
- його цілісність: здатність задовольнити всю сукупність освітніх потреб соціуму, який ним послуговується.

Складний і водночас суперечливий характер розвитку освітнього простору тісно пов'язаний зі змінами, що відбуваються в суспільстві. Ми поділяємо погляди сучасних дослідників (Field, 1998; Ryba, 2006; Van der Wende, 2001) про те, що в конкретний історичний період динаміка освітнього простору є найважливішою соціокультурною характеристикою суспільства. Водночас, освітній простір формується не лише системою освіти, але й зовнішніми по відношенню до власне освіти умовами. Зокрема, існують специфічні відмінності в системах освіти та освітніх просторів різних держав та народів, обумовлені їхніми культурними та історичними традиціями. Означені фактори впливу можна віднести й до формування єдиної просторової структури європейської освіти.

Концепція європейського простору систем освіти виникла внаслідок політичного процесу, який призвів до суспільно-політичних змін у країнах Європи. Означена концепція, сформульована в Резолюціях Європейської ради у 1990 та 1992 роках (Резолюції Ради Європейського Союзу), складена таким чином, що з неї неможливо вивести чітке формулювання європейського простору системи освіти. Проте європейський вектор післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови значною мірою реалізується та простежується в різноманітних заходах та проектах, що постають невід'ємною складовою системи. На основі аналізу змісту та форми таких заходів і проектів можна зробити висновок про те, що між ними часто спостерігається взаємозв'язок або ж плавний перехід. Конкретна форма організації визначає чи підтримує можливий зміст і, навпаки, передбачений зміст часто може бути реалізований лише в конкретних формах (Implementation of «Education and Training 2010» work Programme, 2004; Keeling, 2006).

З погляду змісту післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови можна виділити низку основних типів проектів, організаційні форми яких можуть варіювати залежно від контексту реалізації [тут і далі на основі (Crosier, 2007; Guri-Rosenblit, 2007)]:

- *власне викладання англійської мови.* Викладання будь-якої іноземної мови завжди містить культурний компонент, навіть якщо він неявний або не виділяється в певних формах проведення навчальних занять. У проектах, пов'язаних з навчанням англійської мови, переважно чітко простежується вплив європейського простору системи підвищення кваліфікації вчителів англійської мови, проте це не означає, що такий підхід неодмінно забезпечує заходи нового типу. Європейський вектор тут реалізується в наданні особливого значення знанням про культури і суспільства країн ЄС; організовуються наукові відрядження в інші країни, де встановлюються контакти з носіями або ж неносіями мови. На деяких курсах підвищення кваліфікації закладаються основи для подальшого міжнародного співробітництва між навчальними закладами як складова частина навчання англійської мови з метою посилення комунікативного елемента.

У багатьох описах курсів післядипломної освіти або підвищення кваліфікації вчителів англійської мови країн ЄС присутнє посилання на концепцію європейського простору. Головним аргументом у них наводиться необхідність вивчення англійської мови як «лінгва франка» для успішного процвітання спільного європейського ринку. Наявність означених елементів у курсах та проектах однозначно свідчить про те, що політичний розвиток в Європі має значний вплив на зміст програм підвищення кваліфікації для вчителів іноземних мов, і англійської мови зокрема;

- *профорієнтація з європейським компонентом.* У закладах освіти різного рівня, проте передусім у закладах вищої освіти, поширена традиція

бути в курсі сучасних світових тенденцій та подій, які стосуються предмета, який викладається. У царині підвищення кваліфікації вчителів слідування даній традиції не є провідним фактором. Водночас подібні проекти існують і користуються популярністю якраз серед учителів та викладачів англійської мови. Європейський компонент тут може, наприклад, проявлятися в тому, що був задіяний іноземний референт (співробітник) або була здійснена поїздка з навчальною/науковою метою в іншу країну, аби там підвищувати кваліфікацію з дисципліни, яка викладається. У будь-якому разі подібні курси та проекти постають радше проявом високого рівня самосвідомості людей, які цікавляться розвитком освіти і науки в інших країнах, аніж вираженням європейського простору в системі підвищення кваліфікації вчителів, тому ініціативи подібного роду становлять незначний процент серед відповідних курсів та проектів;

- *підвищення загального рівня усвідомлення європейського простору в навчанні/викладанні.* У багатьох курсах підвищення кваліфікації вчителів англійської мови наголошується на необхідності введення поняття «європейський простір» у життя закладів освіти. Характерними для них постають фрази, що включають словосполучення на кшталт «європейські школи», «європейське викладання», «молоді європейці» тощо. Такі курси часто є нетривалими й містять такі приклади, що показують, як означена тема може стосуватися різних шкіл. Зазвичай такі заходи мають ініціюючий характер, у них є своя велика аудиторія, оскільки в загальних рисах йдеться про підвищення рівня свідомості в цій області. Часто подібні курси розглядаються як перша фаза становлення європейського простору в закладах освіти. У деяких випадках вони можуть бути розраховані на учасників, які виконують адміністративні або координувальні функції;

- *порівняння наукових проектів систем освіти й освітніх середовищ.* Зазвичай у таких заходах представлений науковий проект системи освіти, або частина такого проекту, в іншій країні. Він може реалізовуватися на базі літературних наукових досліджень і майже завжди передбачає поїздку з навчальною або науковою метою в конкретну країну з метою вивчення освітніх умов та середовища на місці;

- *проекти, пов'язані з організаторською й адміністративною практиками та міжнародним співробітництвом.* Аспект європейського простору – це конкретне співробітництво освітніх установ різних країн. Метою низки курсів є спонукання до подібної співпраці, саме тому в них особливо велике значення надається передачі інформації на заходах щодо підвищення кваліфікації вчителів через різні види організацій, певні розвивальні стратегії тощо. Тут європейський простір простежується в очікуваних результатах від подібного роду співпраці. Проекти такого типу часто розраховані на функціональних виконавців у школах та ЗВО, які відповідають за міжнародне

співробітництво, проте значною є участь і вчителів англійської мови як його безпосередніх учасників, так і фасилітаторів.

З погляду наявності європейського простору як принципу роботи в структурі системи післядипломної освіти та проектах підвищення кваліфікації вчителів англійської мови можна виділити такі їх основні типи:

- *проекти заходів, що передбачають поїздку з освітньою метою в іншу європейську країну.* Організаційним центром підвищення кваліфікації такого типу зазвичай є поїздка з освітньою метою в іншу країну, яка практично не залежить від змісту заходу, яким може бути і викладання англійської мови, і порівняння організаційних, педагогічних, методичних та інших засад функціонування закладів освіти, і участь у роботі європейських керівних установ у Брюсселі та Страсбурзі. Останній тип проектів можна виділити в особливу групу, у межах якої учасники можуть відвідувати європейські керівні установи різного типу. Подібні проекти, проте, можуть бути потенційно невиправданими зі змістового боку, оскільки здатні легко перетворитися на туристичні поїздки;

- *проекти заходів, у яких європейський елемент представлений іноземним референтом.* Характеризувати означені проекти як такі, що містять європейський простір, може бути не зовсім коректним, якщо національно-культурне походження референта є єдиним європейським елементом, який він привносить у проект. У будь-якому разі, не варто заперечувати той факт, що завдяки знанню особливостей суспільних систем, культури і традицій іншої країни можна надати тематиці проекту підвищення кваліфікації європейську перспективу. В означеному типі проектів, як і в інших європейських коопераціях, спостерігається певна тенденція, що полягає в тому, що статті та доповіді подаються іноземними референтами однією з головних робочих мов ЄС (переважно англійською, рідше – французькою або німецькою), оскільки представники країн з менш домінантними на загальноєвропейському тлі мовами зазвичай краще володіють іноземними мовами. Зрештою, це не є великою перепорою для підвищення кваліфікації вчителів англійської мови, оскільки переважна більшість заходів для них організовують та проводяться якраз англійською мовою, не залежно від країни походження референта;

- *заходи, у яких бере участь група планування і/або учасники з низки країн.* Означені заходи включають широке коло міжнародних проектів співпраці. У деяких випадках підвищення кваліфікації вчителів англійської мови не є предметом тематики заходу, проте в перспективі передбачається добір матеріалу і створення основи для підвищення кваліфікації. У випадку зібрання на заході учасників з різних країн, майже завжди метою постає створення довготермінової мережевої співпраці (networking), яку вони зможуть використовувати у своїй подальшій роботі та яка потенційно забезпечить співпрацю закладів освіти, які вони представляють. Проекти

подібного роду досить проблемні у плані організації, оскільки умови для учасників різні, проте передбачається досягнення певних домовленостей між ними. У той самий час вони є доволі привабливими, оскільки відсутність загальної вихідної бази змушує виробляти власну чітку концепцію. Така необхідність впливає на власне сприйняття проекту кожним учасником і іноді приносить доволі несподівані результати.

Варто зазначити, що принаймні два типи заходів містять стратегії підвищення кваліфікації вчителів англійської мови, зокрема:

- *заходи, що організовуються й фінансуються централізовано в різних регіонах Європейського Союзу.* Особливістю такого типу заходів є те, що робоча група розробляє і пропонує проекти з підвищення кваліфікації й відповідний ним матеріал. У цю групу можуть входити представники різних країн. На основі такої пропозиції, але часто перед її висуненням, проводиться пілотний проект, потім реалізуються курси зі значною кількістю вчителів та викладачів. Робоча група часто складається зі спеціально запрошених осіб. Поширення проектів і розповсюдження матеріалів здійснюється уповноваженими в галузі освіти, хоча для цього надається лише незначне фінансування. Робота може іноді тривати протягом багатьох років, однак ефект від проведення подібних заходів часто дуже значний. У будь-якому випадку таким заходам потрібні пропозиції щодо підвищення кваліфікації вчителів, і такі пропозиції традиційно надходять з координуючого центру;

- *заходи, на яких презентується та розповсюджується певний метод навчання/викладання або методична ідея.* Найчастіше – це невеликі заходи з обмеженим, чітко визначеним змістом, на яких педагоги ознайомлюються з певним методом навчання/викладання або ж унікальною ідеєю і можуть їх перейняти. У низці конкретних прикладів в основі розвитку ідеї або методу лежить міжнародне співробітництво. Передумовою для існування таких курсів є припущення, що підвищення кваліфікації буде тримати вчителів та викладачів в курсі методичних інновацій. Набагато рідше в означених організаційних формах має місце дидактична дискусія про причини введення у викладання європейського простору, тому такий тип заходів зустрічається передусім у країнах, де методи навчання/викладання грають важливу роль у підвищенні кваліфікації. Прихильники таких курсів вважають їх особливо ефективними, оскільки тут мова йде про цілеспрямовану передачу апробованої методики навчання/викладання.

Водночас, не можна не відмітити й небезпеки того, що професійні умови викладання в учителів, які переймають досвід, можуть бути іншими, аніж у тих, хто його розробив і випробував, або ж вони можуть значно змінитися протягом короткого часу, і тоді отриманий досвід із невисокою ймовірністю буде мати велику практичну цінність.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, тенденції та перспективи реалізації європейського вектора післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови лишаються тими самими вже протягом тривалого часу. Цьому сприяє постійне розширення Європейського Союзу за рахунок прийняття нових країн-членів, що зумовлює ще більше національно-культурне розмаїття в межах Союзу, відчутні соціально-економічні проблеми в освіті, традиційність у підходах до організації підвищення кваліфікації вчителів тощо. З огляду на означене, органами центральної влади ЄС та національними керівними структурами створюються все нові програми підтримки міжнародних освітніх проєктів, у яких значна увага приділяється підвищенню кваліфікації вчителів, зокрема й англійської мови, з метою надання останнім надійного інструментарію для реалізації у професійній діяльності ідей єдності та європейськості.

Здійснене дослідження не є вичерпним та відкриває перспективи подальших розвідок інноваційних і запитаних суспільством форм та методів організації післядипломної освіти й підвищення кваліфікації вчителів англійської мови з огляду на євроінтеграційні прагнення української освітньої системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веряев, А. А., Шалаев, И. К. (1998). От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства. *Педагог*, 4, 3-12 (Veriaiev, A. A., Shalaiev, I. K. (1998). From educational environments to educational space: concept, formation, properties. *Teacher*, 4, 3-12).
2. Огарев, Е. И. (2005). *Непрерывное образование: основные понятия и термины (тезаурус)*. СПб.: ГНУ ИОВ РАО (Ogarev, E. I. (2005). *Continuing education: basic concepts and terms (thesaurus)*).
3. Пуховська, Л. П. (2003). Перспективи формування світового освітнього простору в XXI столітті. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 13, 16-18 (Pukhovska, L. P. (2003). Prospects for the formation of a wide open space in the XXI cen. *Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*, 13, 16-18).
4. Резолюції Ради Європейського Союзу. Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/1992-1975/#> (Resolutions of the Council of the European Union. Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/1992-1975/#>).
5. Сбруєва, А. (2008). Тенденції розвитку європейського простору педагогічної освіти в умовах побудови суспільства знань. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 37, 38-42 (Sbruieva, A. (2008). Trends in the development of the European space of pedagogical education in the context of building a knowledge society. *Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*, 37, 38-42).
6. Novoa, A., Lawn, M. (2002). *Fabricating Europe: The Formation of an Education Space*. New York: Kluwer Academic Publishers.
7. Crosier, D. et al. (2007). *Trends V: Universities shaping the European higher education area*. Brussels: European Universities Association.

8. Field, J. (1998). *European Dimensions: Education, Training, and the European Union*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
9. Guri-Rosenblit, S. et al. (2007). Massification and Diversity of Higher Education Systems: Interplay of Complex Dimensions. *Higher Education Policy*, Vol. 20, Issue 4, 373-389.
10. *Implementation of «Education and Training 2010» work Programme* (2004). Working group A «Improving the education of teachers and trainers». Progress report. Brussels: European Commission. Directorate-General for Education and Culture.
11. Keeling, R. (2006). The Bologna Process and the Lisbon Research Agenda: the European Commission's expanding role in higher education discourse. *European Journal of Education*, Vol. 41, Issue 2, 203-223.
12. Lawn, M. (2001). Borderless Education: Imagining a European education space in a time of brands and networks. *Discourse*, Vol. 22, Issue 2, 173-184.
13. Qiang, Z. (2003). Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework. *Policy Futures in Education*, Vol. 1, Issue 2, 248-270.
14. Ryba, R. (2006). Unity in Diversity: the enigma of the European dimension in education. *Oxford Review of Education*, Vol. 21, Issue 1, 25-36.
15. Van der Wende, M. (2001). The international dimension in national higher education policies: What has changed in Europe in the last five years. *European Journal of Education*, Vol. 36, No 4, 431-441.

РЕЗЮМЕ

Комар Олег. Европейское пространство последипломного образования и повышения квалификации учителей английского языка.

В статье представлен анализ процессов формирования и реализации в конкретных мероприятиях европейского образовательного пространства последипломного образования и повышения квалификации учителей английского языка в странах Европейского Союза. Исследование понятия «образовательное пространство» базируется на основе интеграции двух идей – идеи пространства и идеи образования. Выяснено, что европейское образовательное пространство является достаточно сформированным, одновременно с тем различные политические, экономические и общественные процессы обуславливают постоянную его динамику и трансформации. Определено, что формирование единой пространственной структуры европейского образования осуществляется на базе сложившихся территориальных структур образования разных уровней и на основе принципов подчиненности образования экономике; иерархии образовательных структур; полиструктурности образовательной системы. Образовательное пространство неравномерно заполнено мероприятиями и событиями и является негетерогенным, поскольку состоит из образовательных компонентов и событий, различных по значимости. В статье определены и проанализированы основные типы мероприятий и проектов повышения квалификации учителей английского языка, в которых европейское пространство реализуется в содержании, формах и принципах организации.

Ключевые слова: европейское пространство, последипломное образование, повышение квалификации, учитель английского языка.

SUMMARY

Komar Oleh. European dimension of post-graduate education and professional education of teachers of English.

The article presents the analysis of the process of formation and implementation in specific activities of European educational dimension of post-graduate education and professional education of teachers of English in the countries of the European Union. The study of the concept of "educational dimension" is based on integration of two ideas – the idea of "dimension" and the idea of "education". It was found out that European educational dimension is sufficiently developed, though at the same time various political, economic and social processes determine its permanent dynamics and transformations. It was determined that development of a common dimensional structure of European education is carried out on the basis of established territorial structures of education of different levels and on the basis of the principles of subordination of education to the economy; hierarchy of educational structures; multi-structural nature of educational system. The educational dimension is unevenly filled with events and activities and is non-homogeneous, since it consists of educational components and events of varying significance.

The implementation of the European vector of post-graduate education and professional education of teachers of English can be spotted in a variety of activities and projects that stand as an integral part of the system. On the basis of the analysis of the content and forms of such activities and projects, we can conclude that there is often a connection or even a smooth transition between them. The specific form of organization determines or supports the possible content and, on the other hand, the provided content can often be realized only within specific forms. The article defines and analyzes the main types of activities and projects of professional education of teachers of English, in which European dimension is realized in the content, forms and principles of its organization. Through the viewpoint of the content and forms, such projects are defined: teaching of English itself; career guidance with the European component; raising the overall level of awareness of the European dimension in teaching; comparison of scientific projects of educational systems and educational environments; projects related to organizational and administrative practices and international co-operation. Through the viewpoint of strategies of professional education of teachers of English such projects are outlined: the ones organized and centrally funded in different regions of the European Union; presentation and dissemination of a particular teaching method or methodological idea. Such projects are analyzed as the ones, containing European dimension as a principle of work: projects involving an educational trip to another European country; action projects in which the European element is presented by a foreign referent; activities involving a planning group and/or participants from different countries.

Key words: educational dimension, post-graduate education, professional development, teacher of English.